

GÜNEY KORE’NİN İHRACATA DAYALI BÜYÜME MODELİ KAPSAMINDA 2023 TÜRKİYE İHRACAT STRATEJİSİ

Güner KOÇ AYTEKİN *

ÖZ

Tarihsel süreç içerisinde giderek artan ve çok boyutlu hale gelen küreselleşmenin gelişiminde büyük önem taşıyan ekonomi bilimi, uluslararası ilişkilere de yön veren bir kavram haline gelmiştir. Bu kapsamda, uluslararası ilişkilerle birlikte, ekonomik ve politik gücün de belirleyicisi olmuştur. Uluslararası ilişkilerde gücün belirleyicisi olan ekonomide, büyüme sürecine etki eden üretim, tüketim, istihdam, ithalat - ihracat gibi faktörlerin önemi giderek artmış ve ülkelerin gelişmişlik düzeylerini etkileyen başlıca unsurlar olmuştur. Bu bağlamda, küreselleşmenin de etkisiyle ülkelerin yeterlilikleri sorgulanmış ve uluslararası ticaretin önemiyle birlikte ihracat performanslarının da ekonomik büyümede çok etkin bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, zengin doğal kaynaklara sahip olmayan Güney Kore, ihracata dayalı büyüme modelini 1960’lı yıllardan itibaren başarıyla uygulamaya başlamış ve 2014 yılında yaklaşık 1.3 Trilyon Dolarlık GSYH ile Dünyanın en büyük 15. ekonomisi haline gelmiştir. Uluslararası ticaretin önemli oyuncularından biri olan Güney Kore, devlet - özel sektör işbirliği ve sürdürülebilir ekonomik ve siyasi politikalarla, uluslararası kalkınma modellerini uygulayan ülkeler arasında da önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bu kapsamda, makalede Güney Kore tarafından uygulanan model üzerinde durularak söz konusu model kapsamında, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: İhracat, İhracata Dayalı Büyüme Modeli, İthal İkameci Büyüme Modeli, Kalkınma, Güney Kore, Türkiye, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi.

TURKEY’S 2023 EXPORT STRATEGY WITHIN THE SCOPE OF SOUTH KOREA’S EXPORT-LED GROWTH MODEL

ABSTRACT

As being increasingly multidimensional in the historical process, the science of economics is of great importance in the development of globalization and it became a guiding concept in international relations. In this context, together with international relations, the science of economics became the determinant of both economic and political power. As economics being the decisive factor of power in international relations, the importance of factors affecting growth such as production, consumption, employment and import-export have been increased significantly and became the main factors affecting the country's level of development. In this context, with the impact of globalization, the adequacy of the countries were questioned and together with the importance of international trade, the performance in exports was proved to be a very effective factor of economic growth. In this respect, South Korea without having rich natural resources, has successfully started to implement its export-led growth model since the year 1960 and became the world's 15th largest economy with approximately 1.3 Trillion Dollars of GDP in 2014. Being substantially bound to international trade, together with the government - private sector partnership and sustainable economic and political policies, South Korea also constitutes an important example among the countries that apply international development models. In this context, within the scope of the model in question and with emphasis on the model which is implemented by South Korea throughout this article, the export strategy of 2023 Turkey is evaluated.

Keywords: Export, The Export-led Growth Model, Import Substitution Model of Growth, Development, South Korea, Turkey, Turkey’s 2023 Export Strategy.

* Yrd. Doç. Dr., T.C. Ufuk Üniversitesi, İİBF, Uluslararası Ticaret Bölümü.
e-posta: guner.kocaytekin@ufuk.edu.tr

1.GİRİŞ

Küreselleşme süreciyle birlikte, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, ekonomik ve sosyal kalkınma planları uygulayarak, öncelikle yerli endüstrinin geliştirilerek, ekonomik dışa bağımlılığın azaltılması, istihdamın artırılması, sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın sağlanmasını hedeflemişlerdir. Bu bağlamda, dışa bağımlılığın azaltılması ve yurtiçi endüstrileşmeye yönelik ekonomik büyüme stratejileriyle yola çıkan politikalarla ithal ikameci uygulamalar artmış ve gümrük tarifelerinde uygulanan kısıtlayıcı politikalarla yurtiçi üretimin artırılarak, yerli sanayinin geliştirilmesi yönünde teşvik politikaları uygulamaya konulmuştur.

Bu doğrultuda, ithal ikameci uygulamalar yoluyla; sermaye birikimi sağlanarak hızlı büyüme ve sanayileşme sağlanmış olmasına rağmen, daha sonra uygulanan gümrük politikaları başta olmak üzere, uluslararası piyasalar ile rekabet edecek düzeyde gelişim gösteremeyen yerli endüstriler, özellikle kalite ve verimlilik konularında önemli sıkıntılar yaşayarak, iç talebin karşılanmasında yetersizlikler yaşamaya başlamışlardır.

Ayrıca enerji, hammadde, ara mallar ve sermaye malları gibi ithalat yoluyla sağlanan malların ekonomi üzerindeki yükünün azaltılması gibi konuların önemi daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, yerli endüstrinin gelişimine katkı sağlayacak ileri teknoloji transferi, cari açığın kapatılması, döviz rezervlerinin artırılması gibi konular, ekonomik büyümenin sağlanmasında ve sürdürülmesinde önemli rol oynadığından dolayı, söz konusu ülkelerin yeni politikalar geliştirmesine neden olmuştur.

Bu bağlamda, liberal dış ticaret politikası izleyen gelişmiş ülke ekonomilerinin uyguladıkları kalkınma planlarında, ihracatta sağladıkları başarılar; ekonomik büyümeyi hızlandırarak ekonomilere istikrar kazandırma, iç piyasalar üzerinde olumlu etkiler yaratma, ülkedeki girişimcilerin uluslararası rekabet edebilirliklerini artırma gibi önemli konularda ilerleme sağlamalarına yol açmaktadır. Söz konusu ilerlemeler doğrultusunda, ihracata dayalı kalkınma politikalarının, gelişmekte olan ülkeler için örnek birer model oluşturdukları görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de kuruluşundan günümüze dek sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. 1960'lı yıllardan itibaren planlı ekonomi dönemi ile birlikte ithal ikameci bir büyüme stratejisi izlenmiş, 1980 yılı başından itibaren de ihracata dayalı bir büyüme modeli uygulanmıştır. Bu doğrultuda, uluslararası ekonomik entegrasyon dönemi de başlamış ve 2014 yılı itibariyle yaklaşık 800 Milyar Dolarlık GSYH'sı ile dünyanın 18. büyük ekonomisi olmuştur. Bu gelişmenin arka planına ışık tutmak amacıyla da makale çalışması, teorik giriş, Güney Kore örneği ve Türkiye'nin ihracat stratejisini irdeleyen üç bölümde ele alınmıştır.

2. DIŞ TİCARET TEMELİNDE KALKINMA MODELLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kalkınma ekonomisi modelleri, II. Dünya Savaşı sonrasında, 1950'li yıllardan günümüze kadar taşıdıkları büyük önem nedeniyle küresel

ekonominin merkezinde olmayı sürdürmektedir. Büyüme ve kalkınma kavramları, günümüzde ülkelerin gelişmişlik ve refah düzeylerini belirlediklerinden dolayı, söz konusu ülkelere ait GSYH rakamları, dış ticaret verileri gibi temel ekonomik göstergeler, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırılabilirliğini sağlamaktadır.

Bu bağlamda, Lord Robbins (1968: 3-4), kalkınma kavramının açıkça ifade edilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Robbins, bu konuda kalkınma, öyle bir kavramdır ki, birçok farklı şekilde anlamlandırılabilir, ifadesini kullanmaktadır. Robbins'e göre, bu kapsamda büyüme; ekonomik sistemler açısından kalkınmanın mutlak boyutunda örneğin, nüfus büyüklüğünden bağımsız olarak, sermaye veya yıllık üretim artışı anlamına gelebilir. Bu durum, klasik iktisadın yükselişinden önce ve bazen de güncel tartışmalarda kullanılan anlamıdır. Yine, çeşitli işlevlerin eklenmesiyle var olan durumlarda ve etik olarak tanımlanmış bazı hedeflere doğru ilerleme anlamına da gelebilir.

Lord Robbins (1968: 4), bu kavramı kitabında yukarıda ifade edilen anlamlarda kullanmayacağını da ifade etmektedir. Literatürde önemli yeri olan kitabında genel olarak kullandığı anlamın, kalkınmanın derecelerini tartışırken başvurulan çeşitli karşılaştırmalı analizlerde kullanıldığı anlamda ve Adam Smith'in "Ulusların Refahı" kitabının yayınlanmasından sonra, "Üretim Teorisi" olarak adlandırılan anlamda kullanacağını ifade etmektedir. Şöyle ki, bu tanımın mal ve hizmetlerin akımı olarak algılanmaya başlanan, kişi başına düşen reel gelir hareketleri ve bu bağlamdaki potansiyel ile ilişkili olacağını belirtmektedir. Buradaki asıl amacının da bu düşüncenin evrimi ile ilgili olarak, bir hesap verme ve bu aşamada zaman kaybetmeksizin tarihsel perspektifin sağladığı sağduyu ile devam etmek olduğunu da ifade etmektedir.

İhracata dayalı büyüme hipotezlerinde, ihracat artışı, büyümenin belirleyicilerinden biri olarak görülmekte ve ülkelerin büyüme süreçleri içerisinde, önemli bir fonksiyon olduğu belirtilmektedir. Bu yönde önemli çalışmaları bulunan bazı yazarların (Bhagwati, 1978; Balassa, 1978; Krueger, 1978) çalışmalarında da ihracatın büyümenin motoru olduğu görüşü savunulmaktadır.

Bu kapsamda, ihracatın büyümenin motoru olduğu görüşlerinin yanında ithalatın da büyüme üzerinde katkısı olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Bu yöndeki görüşlerde de ithalatın, ekonomik performansı artırmada önemli bir rol oynadığı, ihracat sektöründe kullanılan birçok üretim faktörünü de sağladığı ifade edilmektedir. Yine bu çerçevede ithalatın, teknoloji transferi yoluyla büyüme üzerinde bir kanal oluşturarak önemli katkılar sağladığı ifade edilmektedir (Chuang, 2002:139).

Küreselleşen dünyamızda önemi artan uluslararası ticaret, iktisat yazınında ihracata ve ithalata dayalı büyüme hipotezlerini gündeme getirmiştir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin önemli belirleyici faktörlerinden olan dış ticarete dayalı kalkınma modelleri arasında öne çıkan ithal ikamesine dayalı kalkınma modeli ile ihracata dayalı kalkınma modelinin incelenmesinde, bu kapsamda gelişmekte olan ülkelerin söz konusu kalkınma modellerini, kendi iç dinamikleri çerçevesinde yorumlamalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.1. İthal İkameci Kalkınma Modeli

Bu modelin temelinde, ithalatın toplam arz içindeki payının azaltılarak, gümrük uygulamaları ile ithalatın kısıtlanması ve ihtiyaçların daha çok yerli ürünlerden karşılanması teşvik edilmektedir. Ayrıca, ülke doğal kaynaklarının kullanılabilmesi için sanayilerin teşvik edilerek, endüstrileşme sürecinin dışa bağımlılığının azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda, ithal ikameci endüstrileşme stratejisi, yurt dışından ithal edilen malların yurtiçinde üretiminin sağlanmasına yöneliktir. Bu stratejinin temelinde, yerli endüstrinin ve üreticilerin dış rekabet karşısında korunması ve üretime teşvik edilmesi fikri yatmaktadır. Dolayısıyla, korumacılık kapsamında, yerli ekonomilerin gelişimini ve güçlenmesini sağlamaya yönelik olarak gümrük tarifeleri devreye girmektedir.

Dışa dönük endüstrileşme stratejisi, dinamik karşılaştırmalı üstünlükler çerçevesinde bir modeli kabul etmekte ve gelişmekte olan birçok ülkenin yaşadığı deneyimler sonucunda ithal ikameci politikalar kapsamında, belirtilen hedeflere rağmen aşağıda belirtilen bazı durumların yaşandığı görülmüştür: (TMMOB, 2007: 8).

- Gümrük uygulamaları ile korunan yerli sanayilerin; kalite, Ar-Ge ve inovasyona önem vermediği, ürün geliştirmekte yetersiz kalarak küresel rekabet şansını yitirme tehlikesi yaşadıkları,
- Lüks ve dayanıklı tüketim mallarının üretim sürecinde gerekli olan ve ithalat yoluyla sağlanan teknolojinin, ara malların ve sermaye mallarının yüksek değerli olmasına karşın, düşük değerli (tarımsal ürünler) ve dayanıksız ihracat malları üretilmesinin cari açığı artırdığı,
- Uygulanan ithal ikameci politikalar nedeniyle, yerli endüstriyi korumak adına ithalata getirilen kısıtlamalar nedeniyle montaj sanayiinin ithalat talebini giderek artırdığı.

Bu kapsamda uygulanan ithal ikameci politikalarla, ilk başlarda ithal edilen tüketim mallarının endüstrinin gelişmesini sağladığı, ara mal ve yatırım malları ithalatının da bu süreci izlediği görülmektedir. Ancak, birçok ülkede iç piyasaların yetersiz olmasından dolayı bu politikaların uygulanmasında başarısızlıklar da yaşanmıştır.

Bununla birlikte, ithal ikameci model uygulayan ülkelerin zamanla ihracata dayalı kalkınma anlayışını benimsediği de görülmektedir. Dolayısıyla, ithal ikameci kalkınma modelinin ihracata dayalı endüstrileşmenin de temelini oluşturduğu ve endüstrileşmiş ülkelerin çoğunun rekabete hazır hale gelene kadar kendi iç piyasalarını dış piyasalardan koruma yolunu seçtikleri görülmektedir.

2.2. İhracata Dayalı Kalkınma Modeli

Kalkınmanın amacı, devletlerin vatandaşlarının sosyal refah ve yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlayarak, temel hak ve özgürlükler bağlamında güvenli, adil ve huzurlu bir ortamda yaşamalarını sağlamaya yöneliktir. Bu kapsamda ihracatı, kişi ve kuruluşlar tarafından üretilen mal ve hizmetlerin diğer ülkelere satılması, bir başka ifadeyle, bir malın gümrük bölgesi dışına ya da serbest bölgelere çıkarılması olarak ifade edebiliriz.

Dolayısıyla, ihracata dayalı büyüme modelinde, ihracatın ve bu yöndeki politikaların öncülüğünde, kalkınma üzerinde olumlu etkiler yaratıldığının savunulduğu görüşlerin temelinde, David Ricardo'nun "Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi"nden kaynaklandığını ifade edebiliriz.

Bu kapsamda, bu teoriyi açıklayan dört temel yaklaşımdan söz edilmektedir: (Göçer, 2013: 29).

- İhracat artışının, atıl üretim faktörlerini kullanım sürecine dâhil edip, üretim hacmini ve istihdam düzeyini yükselterek gelir artışına neden olduğu,
- İhracat artışının, döviz rezervini artırarak büyümeye katkı sağlayacak ara ve sermaye mallarının ithalini finanse edecek kaynağın oluşumuna ve dış açıktaki azalmaya sebep olduğu,
- İhracat artışının, ihracata yönelik üretim yapan firmaların uluslararası rekabete dâhil olarak uzmanlaşmasına, böylece bu sektördeki verimliliğin diğer sektörlerle oranla daha yüksek olmasına, ürün çeşitliliğinin ve kalitesinin yükselmesine ve ileri teknoloji transferinin kolaylaşmasına sebep olduğu,
- İhracat artışının, ölçek ekonomileri bağlamında ihracat sektörünün iç piyasayla birlikte dış talebi de karşılamaya çalışmasının firmaların daha büyük ölçeklerde üretim yapmasını mümkün kılmakta olduğu, birim maliyetlerin düşmesine ve dış pazarda rekabet gücünün artmasına katkı sağladığı savunulmaktadır.

Kalkınma kavramına bu perspektiflerden bakıldığında, bu konunun, geçmişte ekonomi yazınının önemli bir bölümünde, aynı konular çerçevesinde tartışıldığı görülmektedir. Bu arada, kalkınma konusunda farklı kriterlerin de devreye girdiğini ifade etmek gerekir.

Bununla birlikte, ihracat artışının önemli miktarda doğrudan yabancı yatırımın ülkeye çekilmesine yardımcı olduğu; bu ülkelerde ürettiği malları, serbestçe tüm dünyaya ihraç edebileceğini bilen yabancı firmaların, bu ülkelere yatırım yapmaktan çekinmediği, böylece işsizliğin azalmasına da katkı sağladığı, ekonomik büyümeyi hızlandırdığı düşünülmektedir (Göçer, 2013: 29). Ancak, sadece hammadde veya enerji ihracatı yapan ülkelerdeki ihracat artışı, yukarıda bahsedilen pozitif etkenleri bünyesinde barındırmadığından, söz konusu ihracatın ekonomik büyümeye katkı sağlaması beklenmemektedir (Ağayev, 2011: 242).

Lord Robbins'e göre (1968: 4), yapısal ilişkilerin temel teorileri, değer ve bölüşüm teorileri, modern denge analizinde olduğu gibi, kalkınma fikrinden bağımsız bir şekilde ele alınabilir. Kalkınmanın matematiksel olarak artı ya da eksi olarak tanımlanmış olduğunun; bütün ya da bütüne yakın ölçekteki değişikliklerin az ya da çok aynı olduğu ve yine geçmişteki spekülasyonların çoğunun normatif bir dürtü olduğunun farkına varıldığında, alanın büyük bir kısmının konuyla yakından ilgili olduğu görülecektir. Kişi başına düşen üretimin geliştirilmesinin nedenlerinin araştırılması, bu konudaki literatürün büyük bir kısmını kapsamaktadır.

3. GÜNEY KORE VE TÜRKİYE'NİN PLANLI KALKINMA DÖNEMLERİ

3.1. Kore'nin Tarihsel Gelişimi

Kore'de ilk Krallık M.Ö. 2333 yılında kurulmuş ve bu bölge, M.Ö. 13. yüzyıldan M.S. 20. yüzyıla kadar çeşitli hanedanlık mücadelelerine, daha sonra da Çin ve Japonya'nın müdahalelerine maruz kalmıştır. Japon - Rus savaşının galibi Japonya, 1910 yılında Kore'yi ilhak etmiş, 1945'de Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle Japon hâkimiyeti sona ermiştir. Yalta Konferansı'nda varılan anlaşma uyarınca, güneyi ABD'nin, kuzeyi SSCB'nin etkisi altında kalan Kore ikiye bölünmüştür. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 14 Kasım 1947 tarihinde aldığı bir kararla Güney ve Kuzey Kore'de seçimlerin yapılması ve seçimlerin sonunda tek bir hükümet çatısı altında birleşmesini kabul etmesine karşılık SSCB, seçim heyetinin Kuzey'e geçmesine izin vermemiş ve seçim sadece Güney'de yapılmıştır. 15 Ağustos 1948'de Kore Cumhuriyeti resmen kurulmuştur. 9 Eylül 1948'de kuzeyde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kurulmuş, Kuzey Kore birlikleri, 1950'de Güney Kore'yi istila etmiştir. Gelişmeler üzerine BM duruma müdahale etmiş, bölgeye BM askerleri gönderilmiştir. Üç yıl süren Kore Savaşı'na, Türk askerleri, BM Kuvvetleri çerçevesinde katılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda, 27 Temmuz 1953'te ateşkes imzalanmıştır. 38. Paralel, Güney Kore ile Kuzey Kore arasında sınır kabul edilmiştir (TMMOB, 2007: 69-70).

Güney Kore ekonomisi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra önemli ölçüde büyüyüp gelişerek demokratik bir ülke ve bölgesel bir güç konumuna gelmiştir. Güney Kore, yaşam standartları bakımından oldukça ileri bir düzeye gelerek, Dünya'nın en büyük 15. ekonomisi olmuştur. Güney Kore ekonomisi ihracata dayalı bir ekonomi olup özellikle elektronik, otomotiv, makine, gemi yapımı, petrokimya ve robotik gibi sektörlerde önemli bir üretim gücüne sahip bulunmaktadır.

Güney Kore, küreselleşen dünyamızda, uluslararası ilişkiler kapsamında bir bölgesel güç olarak da önemli bir konumda bulunmakta ve Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, OECD, G20 gibi örgütlere üye olmakla birlikte, APEC ve Doğu Asya Zirvesi'nin kurucu üyelerinden biridir.

3.2. Güney Kore Kalkınma Modeli'ne Genel Bakış

Savaş sonrası ciddi ekonomik sıkıntılar yaşayan Güney Kore, ekonomisini kalkındırmak için, 1962 yılından itibaren Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planları uygulamaya başlamış, Güney Kore Ekonomik Planlama Kurulu tarafından hazırlanan ve 1997 yılında Asya Krizi'ne kadar devam eden söz konusu kalkınma planlarında özetle aşağıdaki politikalar izlenmiştir: (Doğaner Gönel, 2005: 3-8).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1962-1966), Güney Kore kalkınma planlarında istihdamın artırılması ve dış borçların geri ödenebilmesi için ihracatın artırılması birincil öncelik olarak saptanmış, yerli sanayiinin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde geliştirilmesi hedeflenmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1967 - 1971), sanayiinin modernize edilmesine, demir-çelik, makine imalat ve kimya sanayileri başta olmak üzere ithal ikameci sanayinin hızlı bir şekilde kurulmasına, Güney Kore'de yarım kalan yatırım projelerinin tamamlanması amacıyla ihracata, devletin sıkı denetiminde yabancı sermayeye ve bu arada kırsal kesimin modernizasyonuna (Seamaul¹) yönelmiştir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1972 - 1976), politikalarını tümüyle ihracatın teşvik edilmesine ve ihracata yönelik üretim yapısının hazırlanmasına yönlendirmiştir. Bir yandan ihracat "1980 yılında 10 Milyar Dolar", bir yandan da üretim ile ilgili "Ağır ve Kimya Sanayi" şeklinde hedefler koyan Güney Kore'nin bu hedeflerine ulaşmak için izlediği strateji, az sayıda firmaya destek vererek çok büyük ölçeklerde bu tesislerin kurulmasını sağlamak olmuştur. Ölçek ekonomisinden faydalanmayı öngören bu destek, tümüyle devlet tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmiştir. Söz konusu plan döneminin, Güney Kore açısından en önemli özelliği, bu sanayi hamlesinin başlatılmasıyla birlikte, Güney Kore'de ekonomik karar mekanizmalarının ve ekonomi politikalarını uygulayan birimlerin düalistik bir yapıya dönüştürülmeye de çalışılmasıdır.

Güney Kore'nin döviz kuru politikası, ihracata dayalı büyüme politikası kapsamında çoğu durumda teknoloji, kapasite ve üretkenlik ile kombinasyon halinde dolara bağlı bir ücret içermiş, bu durum ülkeyi rekabetçilik yönünde ileri taşımıştır. İlk bakışta, Güney Kore'deki bu ücret ve döviz kuru politikaları bu sonucu oluşturmuyor gibi görünebilir ancak, Güney Kore'nin dolar olarak birim emek maliyetinin ABD ve Japonya'nın dolar olarak birim emek maliyetine benzer olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, indeks, 1973 ve 1979 yıllarında neredeyse iki katına çıkmıştır (Dornbusch ve Chul Park, 1987: 406).

¹ 1970 yılında Güney Kore, "Saemaul" (Yeni Toplum) hareketini başlatmıştır. Bu, geniş çaplı ve kırsal kesimin modernizasyonuna yönelik bir harektir. Seamaul'un en önemli özelliği, sosyalist sistemde önerilen, köylünün devletin de desteğiyle ortaklaşa bazı işleri yapması ve yürütmesidir. Güney Kore, Saemaul'ü kırsal kesimde başarıya ulaşması ve benimsenmesi üzerine kentlerde de uygulamaya çalışmış ancak getirilen eleştiriler ve rahatsızlıklar sonucunda yavaş yavaş uygulamadan kaldırmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1977 - 1981) makine imalatı, elektronik ve gemi inşaatı gibi teknoloji yoğun ve kaliteli işgücü gerektiren yerli sanayi, dünya pazarında rekabet gücünü artırabilmesi için teşvik edilmiş, bunun sonucu olarak ağır sanayi ve kimya sanayi 1981 yılında % 51,8 oranında büyüme göstermiştir. Bu sanayi kollarındaki ihracat, toplam ihracatın % 45,3'üne ulaşmıştır. Bu başarıda, yüksek kaliteli malları düşük maliyetle üretmesi sayesinde elektronik, makine ve gemi ihracatında gerçekleştirdiği yüksek performansın çok büyük katkısı vardır. Elektrik üretimine yönelik dizel motorları ve diğer ağır sanayi makineleri ile ilgili yatırımlar, devletin finansal destekleri sayesinde bu plan döneminde ikiye katlanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı'nda (1982 - 1986), sanayi faaliyetlerinde ağır sanayi ve kimya sanayiinden, hassas makineler, elektronik ve bilişim gibi teknoloji yoğun sanayi kollarına, dünya pazarlarında yoğun talebi olan ileri teknoloji ürünlerinin ihracatına önem verilmiştir. Güney Kore, bu dönemde kronikleşen cari işlemler açığı konusunda önemli bir gelişme kaydetmiş, 1986 yılında yaklaşık 5 Milyar Dolar cari işlemler fazlası vermiştir. Şüphesiz, bu fazlanın oluşmasında en önemli neden, 1985 yılından itibaren Japon Yeni'nin değerlenmeye başlaması ve dolayısıyla bazı mallarda uluslararası pazar payının Güney Kore'ye geçmesidir. Bu durum, 1990'lara kadar sürmüş, 1990'dan itibaren yeniden bir cari işlemler açığı söz konusu olmaya başlamıştır.

Güney Kore'de, ithal ikameci olarak başlayan sanayileşme stratejisi, dış ticaret açığına finansman sağlamış ve ihracat teşviğini de kapsayarak genişlemiştir. 1960 yılında, Güney Kore'nin dayanıksız tüketim malları ve orta dereceli gelirlerle hızlı büyüme olasılığı neredeyse bulunmuyordu. Makine endüstrisi, dayanıklı tüketim malları gibi alanlarda, iç piyasanın çok küçük olması ve bu yöndeki girişimlerin sermaye koşullarının çok büyük olması ve özellikle dövizdeki kronik açık nedeniyle ilerleme sağlanamamıştır. Güney Kore, 1970'lerin petrol şokları ve 1980'lerin başlarındaki borç şoklarına karşı başarılı bir politika izlemiş, gelişmekte olan ülkelerin ilgi odağı olmaya devam etmiştir. Bu başarıyı sağlayan Güney Kore'nin başarılı ekonomi politikası, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde çok taraflı kurumlar tarafından teşvik edilen ihracat odaklı gelişme stratejileri konusunda bir örnek teşkil etmektedir (Dornbusch ve Chul Park, 1987: 389-405).

Bu bağlamda, genç endüstrileri koruma yönünde, yüksek büyüme potansiyeli olan ancak dışsallıktan kaynaklanan piyasa eksikliklerine, ölçek ekonomileri ve sermaye eksikliklerine maruz kalan genç endüstrilerin, tercihen üretimlerine devlet desteği veya koruma yoluyla teşvik edilmeleri sağlanmıştır. Bu argüman, ithal ikameci olduğu kadar ihracat teşviki altında yatan mantığı da içermektedir. Güney Kore, her iki yönde de çalışmış, başlangıç aşamasında olanların gelişiminde korunaklı bir pazar oluşturmak için vergilendirme ve lisans anlaşmalarını kullanmıştır. Dolayısıyla, bu endüstriler geliştikçe, Güney Kore söz konusu endüstrileri devlet yardımı, kredi ve döviz kuru politikası ile dünya pazarlarına, kredi sistemi ve finansal kaynaklarını da tercih edilen faaliyetlere yöneltmiştir (Dornbusch ve Chul Park, 1987: 405).

Altıncı Beş Yıllık Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı'nda (1987 - 1991) bir önceki plan hedeflerinin devamı esas alınmıştır. Hükümet, ithalattaki kısıtlamaların kaldırılmasına ve ithalatın serbestleştirilmesine hız verilmesini amaç edinmiştir. Bu Plan'da belirli sanayi kollarına doğrudan destek verilmesine devam edilmesi ve özellikle daha önce fazla önem verilmemiş olan küçük ve orta boy işletmelerin de kapsama alınması taahhüt edilmiştir. 1991 yılına kadar araştırma ve geliştirme harcamalarına milli gelirden ayrılan payın % 2,4'den % 3'e yükseltilmesi ve bunun sonucunda teknolojik gelişmenin hızlandırılması beklenmiştir (TMMOB, 2007: 72).

Yedinci Beş Yıllık Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı'nın (1992 - 1996) hedefi, ülkede 2000 yılına kadar bir "ileri endüstri ekonomisi" oluşturularak sosyal ve ekonomik eşitlik ile mikro-elektronik, yeni malzemeler, sağlık kimyasalları, biyo-teknoloji, optik, uzay teknolojisi gibi ileri teknoloji alanlarında gelişmeyi sağlamak olmuştur. Ekonomide liberalleşmeye devam edilerek, devletin ekonomi üzerindeki etkisini asgari seviyeye indirmek, özel sektörün rolünü güçlendirmek, bu Plan'da hedeflenmiş olan diğer konulardır. Sanayinin tüm ülke geneline yayılmasında coğrafik dengeyi sağlamak üzere, yedi büyük şehirde ileri teknoloji üretim tesislerini kurmak için sanayicilerin hükümet ile birlikte çalışması öngörülmüştür. Plan'da ayrıca, yılda ortalama %7 büyüme ve enflasyonun % 3'e indirilmesi hedeflenmiştir (TMMOB, 2007: 72).

1997 yılında Asya Finansal Krizi sonrasında Güney Kore'de beş yıllık orta vadeli plan uygulamaları yerine kısa vadeli programlar uygulanmaya başlamış, yeni programda krizin etkilerinin azaltılması ve büyüme hızının yeniden yakalanması amaçlanmıştır. O yıl, ülke ekonomisinde büyük sıkıntı ve ağır bir likidite krizi yaşanmıştır. Güney Kore'de, ekonominin üretim kapasitesi 1997 yılının son çeyreğinde, tüketim ve yatırım talebinin düşmesi sonucunda büyük ölçüde daralmış, Kore Wonu'nun hızlı devalüasyonu sonucunda Aralık ayından itibaren fiyatlar hızla yükselmiştir. 1998 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucunda ekonomi önemli oranda küçülmüştür.

Güney Kore ekonomisi için ayırt edici bir özellik de CHAEBOL² denilen dev şirketlerin ekonomideki baskın pozisyonudur. 1997 yılındaki reformlardan sonra ekonomide KOBİ'lerin önemi artsa da, CHAEBOL denen şirketler hala ekonomide baskın durumdadırlar. İhracatın yaklaşık % 60'ını bu büyük şirketler yapmaktadırlar (BTSO, 2007: 14).

Dolayısıyla, 1997 yılında büyüme oranı % 4,9 olarak gerçekleşmiş, 144 Milyar Dolar ithalata karşılık 136 Milyar Dolar ihracat gerçekleştirilmiştir. Güney Kore, krizden çıkışta ihracat

² G. Kore'de, bireysel şirketler ve bu şirketleri birleştiren daha geniş ağlar olmak üzere iki organizasyon düzeyi vardır. Büyük işletme ağları ya da iş kümeleri, şabol (chaebol) olarak nitelendirilir. G. Kore'de, geniş iş sektörünün hemen hemen tümü bir şabol ağının parçasıdır. Şabol, genellikle aile şirkettir (veya aile kontrollüdür) ve akrabalık temellidir. Birçok G. Kore şirketinde sahiplik ve yönetimin ayrılmamış olması dolayısıyla sahip aile, yönetim sürecine aktif olarak katılmakta ve güç pozisyonlarını elinde tutmaktadır. Zira Koreliler kan bağlarına büyük önem verirler. Bu bağlamda işletme kurucularının sadece aile üyelerini değil, diğer akrabalarını da gözetmeleri beklenir. İşletme sahibi ile akrabalık temelli ilişkiler, "hyul-yun" olarak isimlendirilir. Şabollerin başkan ve yönetim kadrosu, kökenleri ile gurur duyarlar (Morden ve Bowles, 1998: 318-319'den aktaran BTSO, 2007: 14).

artışını esas olarak almış, 1998 yılında ithalat % 35 azalarak 93 Milyar Dolara, ihracat % 2 azalarak 132 Milyar Dolara ulaşmış, dış ticaret fazlası 39 Milyar Dolara yükselmiştir. Güney Kore Hükümeti, IMF ile yaptığı 57 Milyar Dolar değerindeki yardım paketi anlaşması uyarınca mali sistemde ve firmaların yapılarında önemli reformlar gerçekleştirmiş, özellikle bankaların ve büyük firmaların borçlanmalarına sınırlar getirilmiş, borç/sermaye yapısının güçlendirilmesine çalışılmıştır. Ayrıca büyük grupların karlı olmayan şirketlerinin kapatılması ve belli endüstri kollarında güçlü firmaların desteklenmesi yoluna gidilmiştir. Sıkı mali politika uygulanması sonucunda mali sektör, ortaklık hukuku, çalışma hayatı ve yönetim alanında 1998 ve sonraki yıllarda uygulanmaya başlanan reformlar sonucu krizin olumsuz etkileri hızla azalarak ekonomi yeniden büyüme trendine girmiştir. Öyle ki krizin etkilerinin en fazla hissedildiği 1998 yılında yaşanan % 6,7 ekonomik küçülme ve % 7,5 oranındaki enflasyona karşın, 1999 yılında ekonomi % 10,7'lik rekor bir büyüme göstermiş ve enflasyon tüketici fiyatları bazında % 0,8'e düşmüştür. Krizin zirveye ulaştığı Kasım 1997'de 8,8 Milyar Dolara gerileyen kullanılabilir döviz rezervleri 1999 yılı sonunda 81,1 Milyar Dolara yükselmiştir. 2000 yılında ise GSYH % 8,8 oranında artarken, enflasyon TÜFE de % 2,3, TEFEBİ de % 2,0 gerçekleşmiş, 2003 yılı itibarıyla Merkez Bankası döviz rezervleri 155 Milyar Dolara yükselmiştir (TMMOB, 2007: 73).

Kriz sonrasında en hızlı toparlanma imalat sanayiinde olmuştur ve bu artışın özellikle artan dış talep, iç tüketim talebinde canlanma ve yerel yatırımlardan kaynaklandığı ifade edilebilir. Bu kapsamda, imalat sanayinin gelişmesinde en etkili sektörler ise bilgi teknolojileri ve ileri teknoloji sektörleridir. Ayrıca Güney Kore, o döneme kadar ihmal ettiği hizmetler sektörünün farkına varmış ve bu yönde çalışmalarına önem vermiştir.

Güney Kore, devlet-özel sektör işbirliği, zaman zaman ithalat ve para transfer kısıtları gibi politikalar ile bugünkü ekonomik refahına kavuşmuştur. Hükümetler hammadde ithalatını teşvik etmiş, ayrıca vatandaşlarını harcama yerine yatırıma yönlendirmiştir. 2003-2007 yılları arasında ortalama yıllık % 4 oranında büyüyen ekonomi, ekonomik krizde % 2,2'lik bir büyüme gerçekleştirmiş, 2008 yılında yaşanan küresel kriz sonucunda da son 10 yıllık büyüme trendi son çeyrek itibarıyla sona ermiştir. Ülke para birimi Won, yaşanan bu krizde dolara karşı değer kaybetmiş yine de 2008 yılı pozitif büyüme ile tamamlanmış, 2009 yılı da küresel ekonomik krizin olumsuz etkilerinin minimum düzeyde tutulduğu başarılı bir yıl olarak geçirilmiştir (Babadoğan Tarakcıoğlu, 2011: 4)

Güney Kore, 2010 yılında güçlü bir ekonomik performans göstermiştir. Bir sonraki bölümde Şekil 1.'de gösterildiği üzere; küresel ekonomik kriz nedeniyle 2008 ve 2009'da sırasıyla 928 ve 833 Milyar Dolar olarak gerçekleşen Güney Kore GSYH'sı, 2010 yılında 1 Trilyon Dolara, 2011 yılında 1,1 Trilyon Dolara ulaşmıştır. 2008 yılında % 2,3; 2009 yılında ise ancak % 0,1 büyüyen ülke ekonomisi, 2010 yılında sıçrama yaparak % 6,1 oranında büyümüştür. 2011 yılında büyüme, % 3,6 iken 2012 yılında, % 2 oranında kalmıştır. 2013 yılında % 3 ve 2014'de de % 3,3 büyüme gerçekleşmiştir. Son yıllarda büyümedeki yavaşlamada inşaat sektörünün zayıflaması ve kamu harcamalarının etkili olduğu görülmektedir (<http://www.ekonomi.gov.tr>).

Bu kapsamda, uzun yıllardır yüksek büyüme rakamları elde eden Güney Kore, yaşanan son küresel ekonomik krizden sonra toparlanarak tekrar büyüme sürecine girmiştir. Bu doğrultuda, Güney Kore'nin, ekonomide ihracat artışları, düşük faiz oranları ve uygun mali politikalarla büyüme eğilimini sürdüreceği öngörülmektedir. Öte yandan, ülke nüfusunun giderek yaşlanma sürecine girmesi, ekonomik anlamda üzerinde yeni politikalar oluşturulması gereken konular arasında yer almaktadır.

3.3. Türkiye'nin Uyguladığı Kalkınma Modeli

1960 yılında Türkiye, planlı kalkınma ile istikrar arayışları içine girmiş ve birbiri ardına “Beş Yıllık Kalkınma Planları” yürürlüğe konulmuştur. İlk üç plan aralıksız birbirini takip etmiş olmasına karşın, sonraki bazı planlar arasında ikişer yıllık plansız dönemler bulunmaktadır (TMMOB, 2007:104).

Türkiye, Güney Kore ile yaklaşık olarak aynı zamanlarda kalkınma plan ve programları uygulamaya başlamıştır. İlki, 1963 yılında yürürlüğe konulan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında uygulanan politikalar özet olarak aşağıda sunulmakta olup, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) halen devam etmektedir.

Güney Kore ekonomisinden farklı olarak tarımsal kaynaklara da sahip olan Türkiye ekonomisi, tarımda bir takım hedeflere ulaşılmasını kalkınma planlarının ön koşulu olarak değerlendirmiş, dolayısıyla ilk kalkınma planı döneminde Güney Kore ekonomisinden farklı sektörel hedeflere yönelmiştir (Doğaner Gönel, 2005: 3). Türkiye, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde her ne kadar sanayileşmeye öncelik verse de, esasında daha uzun yıllar uğraşacak olduğu döviz gelir ve giderleri arasındaki dengeyi sağlamaya yönelik bir çaba içerisine girmiştir.

Öte yandan Türkiye, ihracatta istenilen seviyeye gelinebilmesi ve buna karşılık ithalatın sürekli artması sonucunda, artan ödemeler bilançosu dengesizlikleri ile karşı karşıya kalmıştır. Üçüncü plan döneminin sonlarında ekonominin gerçek bir durgunluk sürecine girmesi, döviz darboğazı, yüksek enflasyon ve tasarrufların azalması sonucunda, dördüncü plan hedefleriyle kaynaklar arasındaki uyumu tümüyle kaldırarak, planın nerdeyse baştan uygulanamaz duruma gelmesine neden olmuştur (Doğaner Gönel, 2005: 7).

Türkiye, 1950-1960 yılları arası dönemde liberal ticaret politikası benimsemiş olmasına karşın, 1960'lardan 1980'lere kadar ithal ikameci sanayileşme politikası uygulamıştır. Dolayısıyla, Türkiye'de o yıllarda geleneksel tarım ürünleri dışında pek fazla ihracat yapılamaması, montaj sanayiinin artırdığı ithalat talebi ve 1980 yılına kadar uyguladığı ithal ikameci politikalar sonucunda, 1970'li yılların sonlarında oluşan büyük çaptaki döviz, ödemeler dengesi ve enflasyon sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu olumsuz ekonomik koşullar sonucunda, 24 Ocak 1980 Kararları alınmış ve bu kararlar ile ekonomide önemli yapısal dönüşümler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, ihracata dayalı sanayileşme politikası benimsenerek dış ticarete önemli ölçüde liberalleşme sağlanmıştır.

Pek çok ülkede olduğu gibi başlangıçta Türkiye’de de Kalkınma Plan ve Programları “ ithal ikameci sanayileşme stratejisi ” esas alınarak hazırlanmıştır. İthal ürünler karşısında rekabet gücü düşük yerli ürünler ithal kotaları ve gümrük duvarları ile korunmuştur. 1980’li yılların ortalarında başlatılan ihracat seferberliği ile birlikte “ ihracata yönelik strateji ” veya “ ihracatı temel alan model ” ile dışa açılım dönemi başlamıştır (TMMOB, 2007: 105).

Burada özetle ifade edilmesi gereken önemli nokta, ilk üç plan hedef ve gerçekleştirme yönünden, yıllık programlarla destek ve uygulamalar ile önemli ölçüde başarılmaya çalışılmış, teşvik araçlarıyla ve yatırımlarla desteklenmiştir. Ancak, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan itibaren, gerek hedeflerde gerekse uygulamada sorunlar büyümüş, Türkiye planla desteklenen bir sanayi politikasından vazgeçmiştir.

24 Ocak 1980 Kararları ile dalgalı kur rejimine geçilmiş, yine bu kapsamda, 1986 yılından itibaren GATT (General Agreement of Trade on Tarrifs) Anlaşması sonucunda, gümrük tarifeleri kademeli olarak indirilmiş ve daha sonra AB Gümrük Birliği’ne üyelik ile birlikte dış ticarete önemli bir liberalizasyon sağlanmıştır. Dolayısıyla bu dönem, önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreci içermektedir. Bu çerçevede, 1986’da başlayan liberalizasyon faaliyetleriyle birlikte, AB üye ülkeleri ile uyumluluk sağlanmaya başlamış ve 1984 - 1989 yılları arasında ihracatta vergi iadeleri gibi mali teşvikler uygulanmış, 1990 yılından sonra da artmaya devam etmiştir. Yine bu dönem, hayali ihracat gibi birtakım olumsuzlukların da yaşandığı bir dönemdir.

Bu kapsamda, küresel konjonktürde ortaya çıkan spekülatif sermaye hareketleri, gelişmekte olan ülkelere yönelmiş, 1989 tarihinde yürürlüğe giren “32 Sayılı Karar” ın da etkisiyle, yerli paranın değerinde artışlar yaşanmış, ithalat ucuzlamış, ihracatçı sektörlerin rekabet gücü azalmış ve sonuçta ihracattaki artışlar da yavaşlamıştır. Bu kapsamda, ihracata yönelik büyüme modelinde başarılı olmanın yolunun aynı zamanda diğer makroekonomik dengelerin de sağlanabilmesinden geçtiği görülmüştür.

1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği, dış ticaretimizde önemli bir dönüm noktası olmuş, üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulanmaya başlamıştır. Bu kapsamda, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) düzenlemelerinin küreselleşme sürecinde günümüz gereksinimlerini karşılayamaması, çok taraflı ticaret düzeninin yeni pazar açılımları konusunda yetersiz kalması gibi nedenlerden dolayı Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) büyük önem kazanmıştır.

Bu çerçevede, ülkeler arasındaki STA ağı giderek genişlemiş ve ülkeler ticaretlerini büyük oranda STA ortaklarıyla gerçekleştirmeye başlamışlar, STA oluşumları dışındaki ülkeler ise tercihli ticaretin sağladığı olanaklardan mahrum kalmaya başlamışlardır. Dolayısıyla bu süreçte, ülkeler STA ağları oluşturma noktasında giderek artan bir çaba içerisinde olmuşlardır. Bu bağlamda, ihracata dayalı büyüme modelleri kapsamında gümrük birlikleri ve STA’ların önemi artmıştır.

1998 Asya Krizi'nin Rusya'ya intikal etmesi, Rusya'nın moratoryum ilanı ve Ruble'nin devalüasyonu sonucunda Rusya pazarı daralmış, bölgeden sermaye kaçıışı yaşanmış ve bu gelişmeler küresel anlamda etki yaratmıştır. Türkiye yönünden bakılacak olursa, bu durumdan en fazla İMKB etkilenmiş, İMKB'ye yatırım yapan yerli ve yabancı yatırımcılar diğer dünya borsalarına oranla daha fazla zarara uğramışlardır. İMKB, krizin çıkış yeri olan Rusya'dan daha fazla değer kaybetmiştir. Kriz devam ederken, gündeme gelen seçim tartışmaları da, Türkiye'ye yönelik portföy yatırımlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Önemli gelişmelerin yaşandığı bu yıllarda ülkemizde de düşen enflasyon oranı, para politikası, ihracat-ithalat dengesi gibi konulara önem verilmiş, bunların yanında bazı sektörlerin gelişiminin yeniden ele alınarak yeni politikalar üretilmesi gerekliliği yönünde önemli değişimler yaşamıştır.

2001 Yılı Türkiye ekonomisi, eksi % 9,5'lük büyüme oranı ile ekonomik anlamda en kötü yıllarından biri olarak değerlendirilebilir. İstanbul Sanayi Odası'nın bir araştırması sonucunda, 2001 yılında en büyük 500 sanayi kuruluşunun toplam karları içinde Faaliyet Dışı Karların oranının % 80'i aştığı görülmektedir. Bu durum da firmaların çok büyük oranda reel üretimi terk ederek tamamen spekülatif karlar ile ilgilenmiş olduklarını göstermektedir.

Türkiye, ekonomik anlamda 2002 yılında, krizden çıkma yönünde önemli adımlar atmıştır. 2003 yılından itibaren olumlu küresel ortamın da etkisi ile güçlü bir büyüme dönemine girilmiştir. Makroekonomik istikrarı sağlama yönünde uygulamaya konulan sıkı para ve maliye politikaları ve ekonomiyi etkin ve üretken bir yapıya kavuşturacak yapısal reformlarla birlikte ekonomide güven ve istikrar ortamı büyük ölçüde sağlanmıştır.

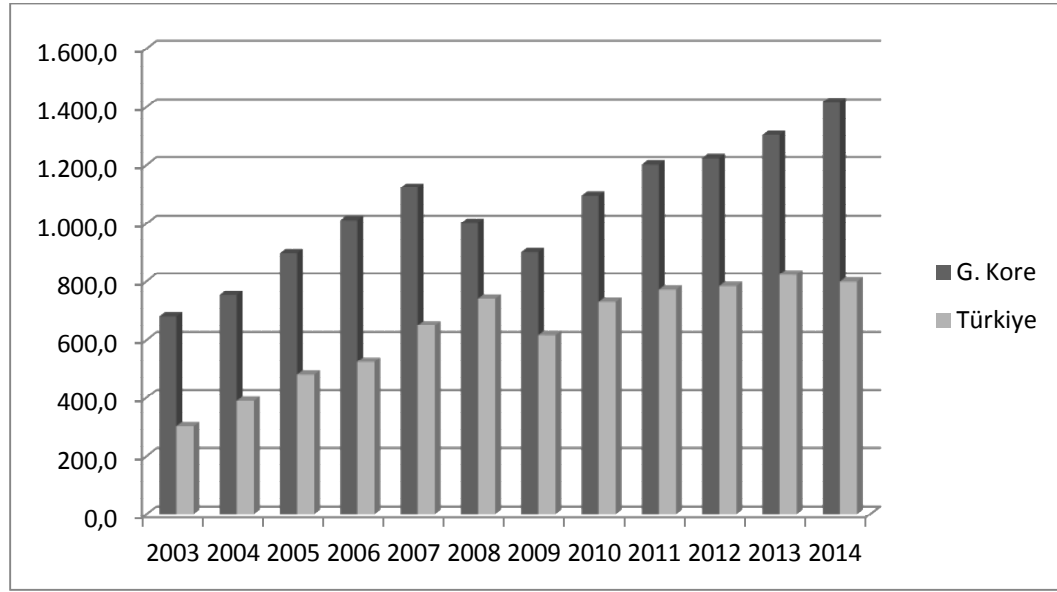
Bu kapsamda, 2002-2007 döneminde yüksek büyüme oranları gerçekleşmiş, yüksek oranlı üretim ve ihracat artışları gerçekleştirilmiş, enflasyon oranları düşmüş, mali disiplinde de iyileşmeler sağlanmıştır. Ekonomik yapıda, büyüme dönemlerinde yapısal olarak cari açığın artmasına rağmen, kriz öncesi dönemdeki küresel likidite bolluğu sayesinde finansman sorunu da yaşanmamıştır.

2008 yılında, ABD'de başlayarak Avrupa ve Asya ekonomilerini etkisi altına alan küresel ekonomik kriz, tüm dünya ile birlikte ülkemizde de göreceli de olsa olumsuz etkileri olmuştur. Bu bağlamda, ABD ve Avrupa ülkelerinde etkisi görülen ekonomik kriz nedeniyle yaşanan durgunluk, bu ülkelere ihraç ettiğimiz ürünlerin talebinde ve ihracatımızda düşümlere neden olmuştur. Ekonomimizde kapasite kullanım oranlarında ve sanayi üretim endekslerindeki düşüşler ve aşağıda Şekil 5'de gösterildiği üzere, işsizlik oranlarında yaşanan artışlar da krizin Türkiye ekonomisindeki olumsuz etkileri olarak karşımıza çıkmıştır.

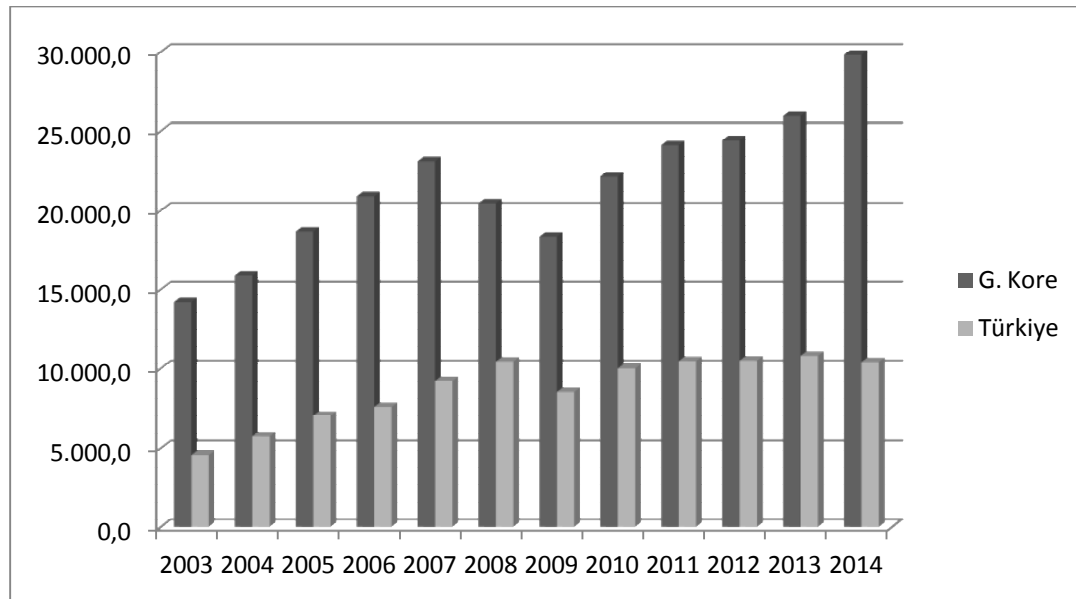
Dolayısıyla, Güney Kore ve Türkiye'ye ilişkin (2003 - 2014) yılları arasında Şekil 1'de GSYH büyüklükleri ve Şekil 2'de kişi başı GSYH'ları gösteren grafiklerden de anlaşılacağı üzere, 2009 yılında Türkiye ekonomisinde eksi % 4,8'lik bir büyüme oranı gerçekleşmiştir. Türkiye, 2010 yılında % 9,2 ve 2011 yılında % 8,8 oranlarında gerçekleştirdiği yüksek büyüme oranları sonrasında, 2012 yılını ise, % 2,2 büyüme oranı ile Cumhuriyet Dönemi yıllık büyüme ortalaması olan % 4,8'in (1924 - 2012) altında tamamlamıştır. Yine, 2013 yılında % 4,1'lik ve 2014 yılında ise % 2,9 gibi düşük büyüme oranları ile son üç yıldır

ekonomide bir durgunluk dönemi yaşandığı ifade edilebilir ve söz konusu büyümlerde de devlet harcamalarının etkili olduğu görülmektedir. Hane halkı tüketim harcamaları 2014'te % 1,3 artarken, devlet harcamaları % 4,6 artış göstermiştir (<http://tuik.gov.tr>).

2015 yılının ilk ve ikinci çeyreğinde iç tüketimin de katkısıyla sırasıyla % 2,3 ve % 3,8 oranında büyümler (<http://tuik.gov.tr>) gerçekleşmiş olup, rakamlar arzu edilen düzeylerin gerisindedir. Bu yıl büyümede iç talebin öne çıkacağı düşünülmekte olup, büyüme rakamları konusunda içinde bulunulan konjonktürün de etkisiyle çok yüksek beklentiler bulunmamaktadır.

Şekil 1: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Büyüklükleri (GSYH) (2003-2014) (Milyar Dolar)

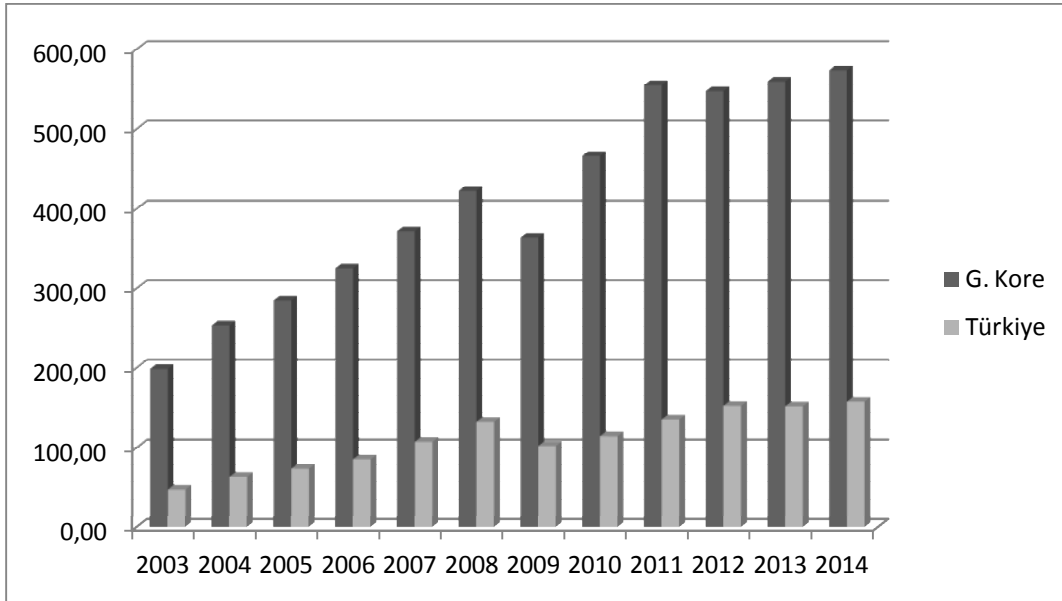

Şekil 2: Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (2003-2014) (GSYH) (Dolar)

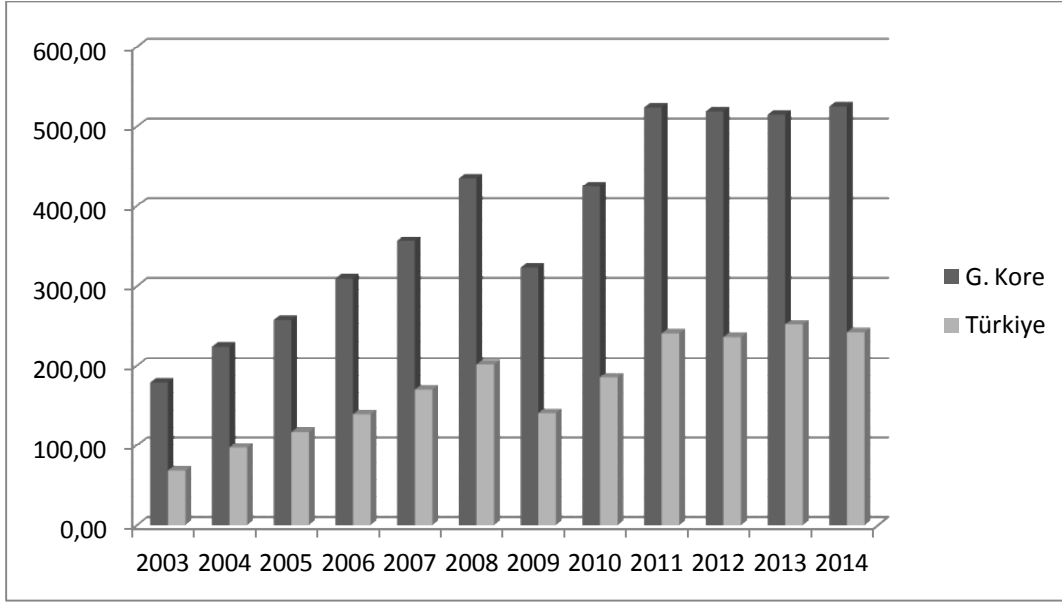
Halen uygulama aşamasında olan Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) 30.10.1984 tarihli ve 3067 Sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 01.07.2013 tarihli 127. birleşiminde onaylanmıştır.

3.4. Güney Kore ve Türkiye'nin Karşılaştırılması

Benzer ekonomik modeller uygulayan iki ülkeden biri olan ve 1960'lı yıllara kadar birçok sosyo-ekonomik gösterge bakımından Türkiye'nin gerisinde bulunan Güney Kore, gerek ulusal gelir ve gerekse de sanayileşme açısından 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'den daha yüksek sosyo-ekonomik gelişme sağlayabilmiştir. 1970'li ve sonrasındaki yıllarda gösterdiği kalkınma performansı ile gelişmiş ülkelere yaklaşabilmiştir. Türkiye ve Güney Kore'ye ilişkin (2003 - 2014) yılları arasındaki bazı temel göstergelere ait veriler önceki bölümde Şekil 1'de GSYH büyüklükleri; Şekil 2'de kişi başı GSYH; ve bu bölümde yer almak üzere Şekil 3'de ihracat verileri; Şekil 4'de ithalat verileri; Şekil 5'de işsizlik verileri ve Şekil 6'da yurt içi tasarruflar / GSYH verileri, her iki ülkenin yakın ekonomik süreçte kıyaslanmasına yardımcı olabilmek amacıyla, grafiksel olarak hazırlanarak sunulmuştur. Söz konusu grafiklerden de anlaşılacağı üzere, ulusal gelir içerisindeki payları göz önünde bulundurulduğunda, 1960'lı yıllardan itibaren tüm göstergeler, Güney Kore lehine önemli ölçüde artış göstermiştir.

Şekil 3: Mal İhracatı (2003-2014) (Milyar Dolar)

Şekil 4: Mal İthalatı (2003-2014) (Milyar Dolar)

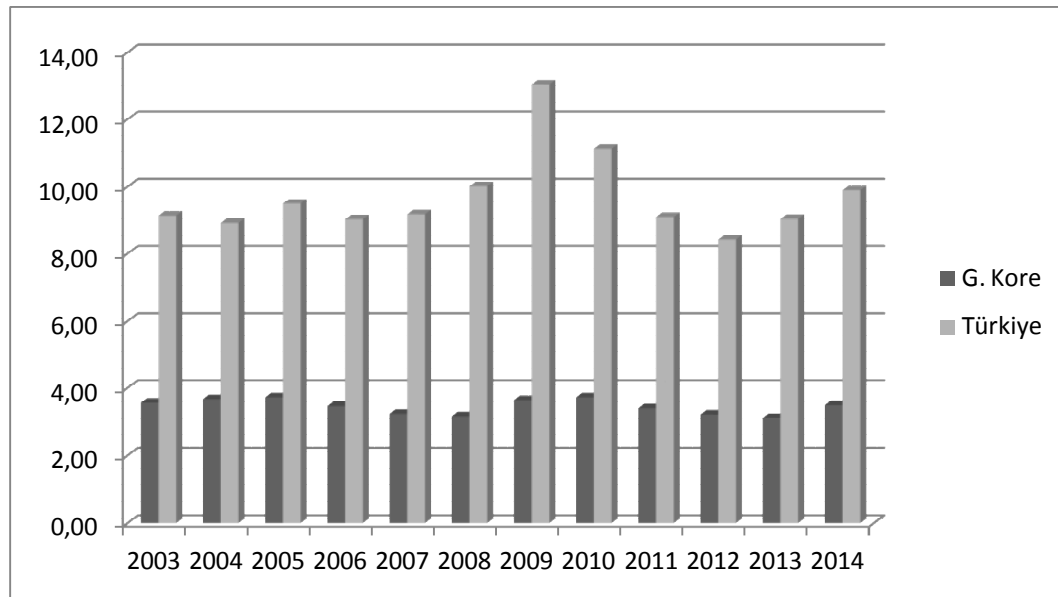
Güney Kore, küresel pazarların ihtiyaç duyduğu yüksek teknoloji ürünlerin üretimine ağırlık vermiş, buna bağlı olarak sanayide önemli bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Bu dönüşümün bir sonucu olarak, Güney Kore'nin ihracatı yukarıda Şekil 3'de görüldüğü üzere, 2014 yılında 573 milyar dolara yükselmiş ve Güney Kore böylece dünyanın en çok ihracat yapan 6. ülkesi haline gelmiştir. Güney Kore'nin gelişme modelinde bütünsel bir kalkınma anlayışı bulunmakta ve ülkede eğitim, mühendislik, bilim, teknoloji politikaları ile insani gelişmişlik, yaşam kalitesi ve sürdürülebilirlik politikaları bir bütün halinde uygulanmıştır.

Bu bağlamda, yine Şekil 3'den izlenebileceği üzere, Türkiye'nin 2014 ihracat rakamının yaklaşık 158 Milyar Dolar olarak gerçekleştiği ve söz konusu yapısal dönüşümleri yeterince sağlayamadığından dolayı, Güney Kore'nin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Güney Kore, 13 yıl önce 130 Milyar Dolar olan ihracatını geçtiğimiz yıl 573 Milyar Dolara yükseltmiş; aynı yıllarda Türkiye ise 36 Milyar Dolardan 158 Milyar Dolar düzeylerine yükselebilmektedir.

Ekonomist Dergisi'nin "Asya'nın en hırslı ülkesi" diye tanımladığı Güney Kore, kalkınmakta olan ülkeler içerisinde sanayileşmiş ülkelerle arasındaki farkı en hızlı şekilde kapatan ülke olma başarısını göstermiştir (Kozlu, 1995: 72-73). Güney Kore ekonomisi, 1997 Asya Krizi'ne kadar çeşitli revizyonlar geçirmesine karşın planlı kalkınmaya bağlı kalmaya özen göstermiş, bu çerçevede kamunun yol gösterici rolüne sadık kalırken, Türkiye ekonomisi 1980'lerden itibaren planlama faaliyetlerinden sistematik olarak uzaklaşmaya başlamıştır. 1980 öncesi plan dönemlerine baktığımızda, Güney Kore'de sanayileşmenin daha karlı sektörlerde teşvik edilmesine karşın, Türkiye'de uzun süre imalat sanayiinin tümüne destek verilmesi söz konusudur. Bunun sonucu olarak, Güney Kore ekonomisi bugün özellikle doğru seçilen elektronik sanayi gibi katma değeri yüksek ürünlerde uzmanlaşırken, Türkiye rekabet gücü düşük tekstil ve hazır giyim ürünlerinde üstünlüğünü sürdürmüştür (Doğaner Gönel, 2005: 11).

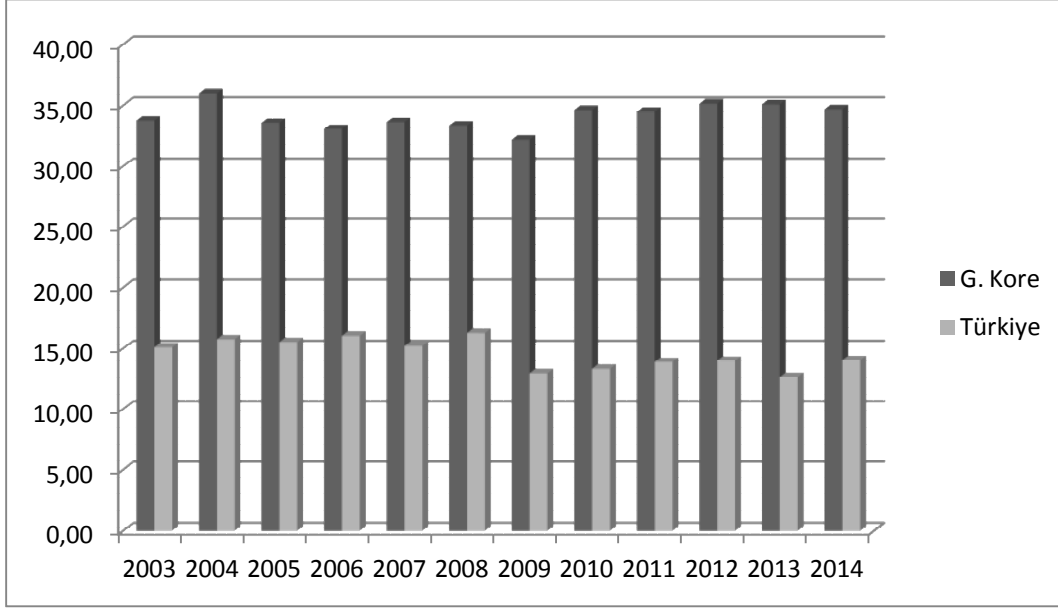
Türkiye'nin 2023 İhracat Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında, hedeflediği 2023 yılındaki 500 Milyar Dolarlık ihracat rakamı için kendisine model aldığı Güney Kore, ticaretini canlandırmak ve ihracatını artırmak için gerekli politikaları kararlılıkla uygulamaktadır. Bu doğrultuda, Asya'nın dördüncü büyük ekonomisi olan Güney Kore'de, sektörler belirlenip, ihracatçıya destek amaçlı büyük çaplı paketler açıklanmış, uzun vadeli düşük faizle krediler verilmiş, ayrıca üniversiteler ile işbirliği yapılmış ve üniversitelere buldukları bölgede öne çıkan endüstri koluyla ilgili Ar-Ge çalışmaları yapma görevi verilmiştir.

Güney Kore, ihracatta hızlı büyüme için optik, elektrik-elektronik, otomotiv, hava ve savunma sanayi, gemi inşa sanayi, yenilenebilir enerji, ileri teknoloji içeren ürünleri seçerek bu yönde politika ve stratejiler geliştirmiştir. Bu doğrultuda izlenen kalkınma strateji ve politikaları, Güney Kore ve Türkiye'ye ait son yıllardaki işsizlik oranlarının yer aldığı Şekil 5'de görüldüğü üzere, aynı zamanda işsizliğin önlenmesi ve sürdürülebilirliğinde de olumlu yönde büyük rol oynamıştır. Yine bu yöndeki politika ve uygulamalarda Türkiye'nin istenilen düzeyde bir performans gösteremediği görülmektedir.

Şekil 5: İşsizlik Oranları (2003-2014) (%)

Güney Kore'de, tüm bu planlama süresince devlet, bir süre sonra yerini özel sektöre bırakacak bir misafir gibi değil, öyle görünmemeye çalışsa da her zaman ev sahibi olacak biri gibi davranmaktadır. Son yıllara kadar dünyanın en büyük 500 firması içinde yer alan Samsung firmasının 1983 yılına kadar otomobil üretmesine izin verilmemesi veya yine Güney Kore'nin en büyük firmalarından Hyundai'nin elektronik piyasasına istemesine rağmen daha geç girmesine izin verilmesi bunun kanıtı olarak gösterilebilir. Burada dikkat çeken nokta, Güney Kore'de planlarda öngörülen faaliyetlerin ayrıntılı olarak izleniyor olmasıdır (Doğaner Gönel, 2005: 11).

Şekil 6: Yurtiçi Tasarruflar / GSYH (2003-2014) (%)

Bu doğrultuda, Güney Kore deneyimi genel olarak incelendiğinde, Türkiye için çıkarılabilecek önemli noktaları kısaca özetleyecek olursak; eğitim ve bu anlamda yetişmiş insan gücü ekonomik kalkınma konusunda en önemli unsurların başında gelmektedir. Güney Kore deneyimi, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere sanayi ve teknoloji politika ve stratejileri olmaksızın hızlı bir kalkınma temposunu yakalamanın ve bunu sürdürmenin neredeyse olanaksız olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, Güney Kore kalkınma modeli, özel sektör ile kamu sektörünün birbirini tamamlayarak uyumlu bir işbirliği içinde olması gerekliliğine işaret etmektedir. Daha öncede üzerinde önemli bir şekilde durulduğu üzere, sektörel önceliklere dayalı bir sanayi politikası izlenerek sektörler arası gerekli işbirliğinin sağlanması ve yine bu noktada yatırım ve teşvik politikalarının etkisini de özellikle vurgulamak gerekmektedir.

Güney Kore'nin tempolu kalkınma performansında son yıllardaki gelişimini gösteren yukarıda Şekil 6'da da görüldüğü üzere yüksek tasarruf oranlarıyla birlikte sabit sermaye yatırımlarının etkisi de belirleyici olmuştur. Bu kapsamda, gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük tasarruf-yatırım oranlarına sahip olan Türkiye'nin bu konularda gerekli politikaları uygulaması gerekmektedir.

4. 2023 TÜRKİYE İHRACAT STRATEJİSİ

Türkiye'nin uluslararası ekonomik ve sosyal konumunu ve halkın refahını yükseltmek için gerçekleştirmek istediği hedefler bu planda yer almaktadır. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi; Türkiye'nin ulusal strateji ve politika dokümanlarında öngörülen çerçeveye uygun olarak, Ekonomi Bakanlığı'nın koordinasyonunda, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) işbirliği içinde hazırlanmış ve bir devlet projesi haline gelmiştir (www.ekonomi.gov.tr).

2023 Türkiye İhracat Stratejisi'nin vizyonu, "Türkiye Cumhuriyetinin 100. Kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında Türkiye'nin GSYH'nın 2 Trilyon Dolara, kişi başına gelirin 25 Bin Dolara, ihracatının 500 Milyar Dolara çıkartılması, dünya ihracatından aldığı payın % 1,5 düzeyine getirilmesi, işsizlik oranının % 5 düzeylerine düşürülmesi ve böylece Türkiye'nin dünyanın ilk 10 ekonomisi arasında yer almasının sağlanması" olarak belirlenmiştir.

2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı; "9 eylem alanı için belirlenen 19 stratejik hedeften ve bu hedeflere ulaşmak için benimsenen performans göstergeleri ile 72 adet eylemden oluşan kapsamlı bir yol haritasını içeren bütünsel bir çerçeveden oluşmaktadır. Bu bütünsel çerçeve; bilimsel ve teknolojik dönüşümünü tamamlamış, ulaşım ve lojistik altyapısı güçlü, katma değeri yüksek ve ileri teknoloji ürünler ihraç eden, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir ihracat artışını gerçekleştiren bir Türkiye'ye ulaşmayı" öngörmektedir.

2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanırken, "Türkiye'yi 2023 hedeflerine taşıyacak bu uzun dönemli stratejik planın basit, kolay anlaşılabilir, takip edilebilir, ölçülebilir ve yönetilebilir özellikte olması gerekli görülmüş; Türkiye'nin özel şartları da dikkate alınarak, "Kurumsal Performans Yönetim Modeli" nin Dengeli Başarı Göstergesi Yaklaşımı (Balanced Scorecard) yöntemi benimsenmiştir.

Dolayısıyla, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı'na göre, sermaye birikimi ve sanayileşme sürecinin hızlandırılması, yurtiçi tasarrufların, yatırımların, üretim faktörlerinin verimlilik düzeylerinin artırılması, cari açığın kalıcı bir şekilde kabul edilebilir düzeylere getirilmesi, ekonominin yenilikçi ve ithalat bağımlılığı azalmış bir yapıya dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin yakından takip edilerek yenilik üretme kapasitesinin yükseltilmesi, yeniliklerin mevcut üretim yapısıyla bütünleştirilmesi ve üretim yapısında dönüşümün sağlanması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda, uygun yatırım ikliminin sağlanmasıyla çekilebilecek uluslararası doğrudan yatırımların, ülke ekonomisi üzerinde önemli katkılar sağlayacağı açıktır. Doğru makro politikaların uygulanması, para ve maliye politikalarından ödün verilmemesi, tasarruf-yatırım dengesinin iyi yönetilmesi, büyümenin istikrarlı ve yüksek oranda sürdürülmesi, adil ve güvenli bir yatırım ortamı ile bu hedeflere ulaşmak mümkün olabilecektir.

Yine, kalkınmanın anahtar kavramlarının başında gelen üretim ve ihracat konularında, yüksek katma değerli ve teknoloji yoğun bir yapıya ulaşabilmek için gerekli yapısal dönüşümlere önem verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, söz konusu ihracata dayalı kalkınma hedeflerine ulaşabilmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak; refahın hayatın her aşamasında yaygınlaştırılması ve toplumun yaşam standartlarının yükseltilebilmesiyle gerçekleşerek kalıcı olabilecektir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Küreselleşen dünyamızda, ulaşım, haberleşme, teknoloji ve özellikle bilişim alanlarında yaşanan gelişmeler doğrultusunda uluslararası ekonomik ve ticari ilişkiler şimdiye kadar görülmedik bir büyüklüğe ulaşmıştır. Genel bir perspektiften bakıldığında, gelişmiş ülkelerin aynı zamanda gelişmiş bir sanayi sektörüne sahip olduğu, az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerin ise ekonomilerinin sanayi dışı sektörlerle ve dolayısıyla dışa bağımlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, uluslararası ticaretin geleneksel yapısı değişmiş, emek yoğun sektörlerden ileri teknoloji içeren sektörlerle geçiş yaşanmıştır.

Türkiye, ifade ettiğimiz gerek mal gerekse hizmet alanlarında gerçekleştireceği “sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması” vizyonu çerçevesindeki büyüme stratejisiyle, Cumhuriyetin 100. kuruluş yıldönümü olan ve Türk Milleti için manevi boyutu yüksek olan 2023 yılında “dünyanın en büyük on ekonomisi arasında yer alma” hedefine ulaşmak istemektedir. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi’nin amacı da zaten bilimsel, teknolojik ve lojistik altyapısı güçlü, tehditleri fırsata dönüştürebilen, fırsatları yakından takip edebilen, rekabet gücü yüksek bir Türkiye hedefidir.

Dolayısıyla, bu hedefe ulaşabilme konusunda; 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı’nın gerçekleştirilmesinde kritik önem taşıyan konuların en başında gelen unsur, gelişmiş ülkeleri geliştirmekte olan ülkelere ayıran, bilgiye sahip olma ve onu kullanabilme kapasitesidir. Bilgi konusunda gerekli yeterlilik ve etkinlik sağlanamadığı takdirde, ülkeler arasındaki kalkınma ve gelir düzeyleri arasındaki farkları kapatılmak da mümkün olamamaktadır. Bu kapsamda, ülke ekonomileri, ileri teknoloji ve Ar-Ge yoğun sektörlerle sahip olmadıkça istenilen düzeyde ekonomik büyüme performansı gerçekleştirememektedirler.

Bu çerçevede, modern endüstri sektörleri sayesinde yüksek katma değerli ürün ihracatı yapan ülkelerin ekonomisinin güçlendiği, endüstrisi gelişmemiş ve düşük katma değerli ihracat yapan ülkelerin ise ekonomik krizlerle karşılaştığı görülmüş; ülke ekonomisini kalkındıracak yönde bir ihracatın, gelişmiş bir sanayi ve kamu denetimiyle birlikte sağlıklı bir şekilde yürütülerek sağlanacağı anlaşılmıştır. Yine, üretimde sağlanacak verimlilik artışlarının büyümenin en önemli belirleyicilerinden olduğu günümüzde, bilgi ve inovasyona dayalı sanayi politika ve stratejilerinin oluşturulması, katma değeri yüksek ürünlerin üretim ve ihracatına odaklanması, uluslararası ekonomik ilişkilerde rekabetçiliğin en önemli koşullarındandır.

Bu kapsamda, Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik konjonktürde, bilgi ve eğitim konularında gerekli duyarlılığın sağlanarak yüksek teknolojiyle uyumlu katma değeri yüksek ürünlerin üretilerek ihraç edilmesi ve bu yöndeki gelişmelerin sağlanabilmesi için gerekli kurumsal yapının oluşturulması gerekmektedir.

Dolayısıyla, içinde bulunulan orta gelir tuzağının risklerine karşı önlemlerin alınması ve bu yönde çalışmamızda değerlendirdiğimiz konularda oluşturulacak bir büyüme politika ve

stratejisi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, benzer süreçlerden geçerek yüksek gelirli ülkeler arasına katılma başarısını göstermiş olan ülkelerin deneyimleri göz önünde bulundurulduğunda, sanayinin kalkınma sürecinde merkezi bir rol üstlenerek ekonomik yapısal dönüşümlerin sağlanmasında kilit bir rol oynadığı görülmektedir.

Türkiye’de 2000’li yılların başından itibaren uygulanan yapısal dönüşüm ve ekonomi politikalarıyla olumlu yönde gelişmeler yaşanmıştır. Bununla birlikte, üretim ve ihracatımızın yüksek katma değerli, ileri teknoloji ve bilgi yoğun bir yapıya kavuşması yönünde yapısal dönüşümlere de büyük ölçüde gereksinimi bulunmaktadır. Bu dönüşümler, küresel ekonomik ve sosyal konumumuz bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, kalıcı uluslararası doğrudan yatırımlar için de gerekli yatırım iklimi sağlanabilmesi büyük önem taşımaktadır. Yine bu kapsamda, eksiklik ve yetersizliklerin giderilerek, gerekli ilerlemelerin en hızlı şekilde gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi’nde önerilen politikaların büyük ölçüde gerçekleştirilmesi durumunda, Türkiye küresel ticarete günümüzde bulunduğundan çok daha ileri konumda olabilecek ve söz konusu hedeflere ulaşabilecektir. Sonuç olarak, küresel ticaretin önemli ortaklarından biri olabilmek ve daha güçlü bir sosyo-ekonomik yapıya ulaşabilmek için doğru strateji ve politikaların hızla hayata geçirilmesi gerekmektedir. Türkiye, sahip olduğu kaynaklar ve potansiyel ile bu hedefleri söz konusu politika ve stratejilerle gerçekleştirebilecek güce sahiptir.

KAYNAKÇA

Ağayev, S. (2011). “İhracat ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 12 Geçiş Ekonomisi Örneğinde Panel Eş Tümlleşme ve Panel Nedensellik Analizleri”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2.

Ağır, H. (2010). “Türkiye ile Güney Kore’de Bilim ve Teknoloji Politikalarının Karşılaştırması”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, Cilt: V Sayı: II.

Aktaş, C. (2009). “Türkiye’nin İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik Analizi” *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 18 No. 2, ss. 35 - 47.

Akyıldız, H. ve Eroğlu, Ö. (2004). “Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.9, No.1, ss.43-62.

Arslanhan, S. ve Kurtsal, Y. (2010). “Güney Kore İnovasyondaki Başarısını Nelere Borçlu? Türkiye İçin Çıkarımlar”, TEPAV Politika Notu, Ankara.

Atay, E. (2012). “Krizden İnovasyona Güney Kore Örneği”, *DPUJSS*, Vol. II, No: 32, April 2012.

Babadoğan Tarakcıoğlu, G. (2011). T.C. Başbakanlık, Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, Güney Kore Cumhuriyeti, Ülke Raporu, 2011, ss. 1-38.

Balassa, B. (1978). “Exports and Economic Growth: Further Evidence”, *Journal of Development Economics*, Vol. 5, ss. 181-189.

Bhagwati, J. (1978). *Anatomy and Consequences of Exchange Control Regimes: Liberalization Attempts and Consequences*. Cambridge, MA: Ballinger.

Bilgin, C. ve Şahbaz, A. (2009). “Türkiye’de Büyüme ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkileri”, T.C. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol. 8, No.1, ss. 177-198.

Chuang, Yih-Chyi, (2002). "The Trade-Induced Learning Effect on Growth: Cross Country Evidence", *Journal of Development Studies*, Vol. 39, No.2, ss. 137-154.

Çalışır, M. ve Gülmez, A. (2010). “Teknoloji Politikaları Çerçevesinde Ekonomik Gelişim: Türkiye - Güney Kore Karşılaştırması”, *Akademik İncelemeler Dergisi* Cilt: 5 Sayı:1.

Çelik, N. (2009). “Gelişmekte Olan Ülkelerin Sanayileşme Süreçlerinde Teknolojik Öğrenme Deneyimleri: Güney Kore Örneği ve Çin’in “Yetişme” Çabaları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. ISSN:1304-0278, Vol. 8, No. 28, ss. 91-109.

Doğaner Gönel, F. (2013). “Güney Kore Türkiye Planlı Kalkınma Deneyimlerinin Karşılaştırılması”, *Yıldız Teknik Üniversitesi, İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, İktisat Bölümü.

Dornbusch, R. ve Park, Y.C. (1987). *Brookings Papers on Economic Activity*, 2. http://www.brookings.edu/~media/projects/bpea/1987-2/1987b_bpea_dornbusch_park_collins_corbo.pdf (Erişim tarihi: 15.04.2015).

Göçer, İ. (2013). “Ekonomik Büyümenin Belirleyicisi Olarak İhracat: Gelişmekte Olan Asya Ülkeleri İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Altında Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eş Bütünleşme Analizi”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı. 86.

Kim, K. S. (1991). “The Korean Miracle (1962-1980) Revisited: Myths And Realities In Strategy and Development” Working Paper #166 - November, Kellogg Institute, The Helen Kellogg Institute For International Studies.

Korkmaz, S. (2014). “Türkiye Ekonomisinde İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi”, *Business and Economics Research Journal*, Vol. 5, No. 4, ss. 119-128 ISSN: 1309-2448.

Kozlu, C. (1995). *Türkiye Mucizesi İçin... Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, Ankara.

Krueger, A. O. (1978). “Foreign Trade Regimes and Economic Development: Liberalization Attempts and Consequences”, National Bureau of Economic Research, Ballinger Publishing Company, Cambridge, MA, ISBN: 0-884-10483-4, Vol. X, s.310.

Lee, H. (2012). “An Analysis of Korean-Turkish relations: Rising Trade Partnership and Deepening Integration”, *Usak Yearbook*, Vol. 5, ss. 227-242.

Luther, H. U. (1984). *Güney Kore Bir Model Olabilir Mi?*, Çev. Erol Özbek, Belge Yayınları: 26, Birinci Baskı, Çağaloğlu, İstanbul.

Movahed, M. (2014). “The East Asian Miracle: Where did Adam Smith go wrong?”, *Harvard International Review*, October 26, <http://hir.harvard.edu/the-east-asian-miracle-where-did-adam-smith-go-wrong> (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

OECD, (2005). *OECD Economic Surveys: Korea 2005*, OECD Publishing, Paris.

Özcan, B. ve Özçelebi, O. (2013). “İhracata Dayalı Büyüme Hipotezi Türkiye İçin Geçerli mi?” *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 20, Sayı: 1, ss.1-14, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Manisa.

Robbins, L. (1968). *The Theory of Economic Development in the History of Economic Thought*, Macmillan and Co Ltd., MacMillan St Martin's Press, London and Basingstoke.

T.C. Ekonomi Bakanlığı, "2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı", <http://www.ekonomi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 18.03.2015).

T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, (2013). 2014-2018, Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr> (Erişim Tarihi: 18.03.2015).

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), (2007). "Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri", Sanayi Kongresi Oda Raporu.

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, (2014)." Güney Kore - Ekonomik Göstergeler ve Türkiye ile İlişkiler", Ekonomi ve Strateji Danışmanlık Hizmetleri, Mart, <http://www.tgsd.org.tr/assets/icerik/TGSD-GNEY-KORE-NOTU.pdf> (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 05.10.2015).